

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

28 / 30

Maas en Waal-West

Een landelijk gebied
van nationaal belang

In Maas en Waal kwam het voor dat (kalvende of zieke) dieren en mensen in één ruimte verbleven. Er werd ook in de stal gegeten. Behalve luchtjes gaf het vee ook warmte.

Naast de inrichting van het land werd ook gewerkt aan streekverbetering: voorzieningen achter de voordeur om levensomstandigheden te verbeteren zoals scholing, nutsvoorzieningen en een echte keuken.

Wederopbouwperiode

Wie de kaart van Nederland van eind jaren dertig vergelijkt met die van eind jaren zestig ziet grote veranderingen. Het aanzicht en de inrichting van steden, dorpen en landelijke gebieden zijn ingrijpend veranderd. De Tweede Wereldoorlog richtte zware verwoestingen aan. De gebouwen en infrastructuur in honderden dorpen en steden lagen in puin of raakten zwaar beschadigd. Al tijdens de oorlog begon een centraal geleide rijksdienst met het herstel van de oorlogsschade en de wederopbouw. Dit was niet de enige ruimtelijke opgave waar de overheid voor stond tijdens de wederopbouwperiode. Voor de oorlog leefden al andere grote wensen die nog niet vervuld waren zoals de uitbreiding en vernieuwing van steden en de modernisering van het platteland.

De wederopbouw was ook een periode van optimisme en modernisering. Nieuwe materialen en verkavelingspatronen deden hun intrede, evenals een nieuwe wijkopbouw met veel groen. Het motto van de stad werd licht, lucht en ruimte. Daarnaast kwamen er steeds meer auto's waar rekening mee gehouden moest worden in de plannen.

Selectie van 30 wederopbouwgebieden

De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed heeft dertig wederopbouwgebieden geselecteerd uit de periode tussen 1940 en 1965. In deze periode is een groot deel van Nederland opnieuw ingericht. Dat gebeurde op een totaal andere manier dan vóór de oorlog. De geselecteerde gebieden geven met elkaar een goed beeld van hoe er gedacht, gebouwd en ingericht werd. De gebieden worden beschouwd als toonbeelden van de wederopbouwperiode. Ze onderscheiden zich nationaal of zelfs internationaal, bijvoorbeeld vanwege de kwaliteit van de architectuur of als bijzonder voorbeeld van stedenbouw of landschapsinrichting. De Rijksdienst heeft de gebieden in drie gebiedstypen ingedeeld: de wederopbouwkeren (de herstelde oorlogsschade), de naoorlogse woonwijken (de planmatige, stedelijke uitbreidingswijken) en de landelijke gebieden (agrarische ruilverkavelings- en landinrichtingsgebieden).

De rol van het Rijk en de gemeenten

De selectie als één van de 30 wederopbouwgebieden zorgt in de eerste plaats vooral voor meer aandacht en waardering. Het Rijk heeft ervoor gekozen deze gebieden niet als rijksbeschermd gezichten aan te wijzen. De uitdaging voor de gemeente en haar bewoners is om een manier te vinden waarop nieuwe ontwikkelingen en behoud van het karakter van het gebied samen kunnen gaan.

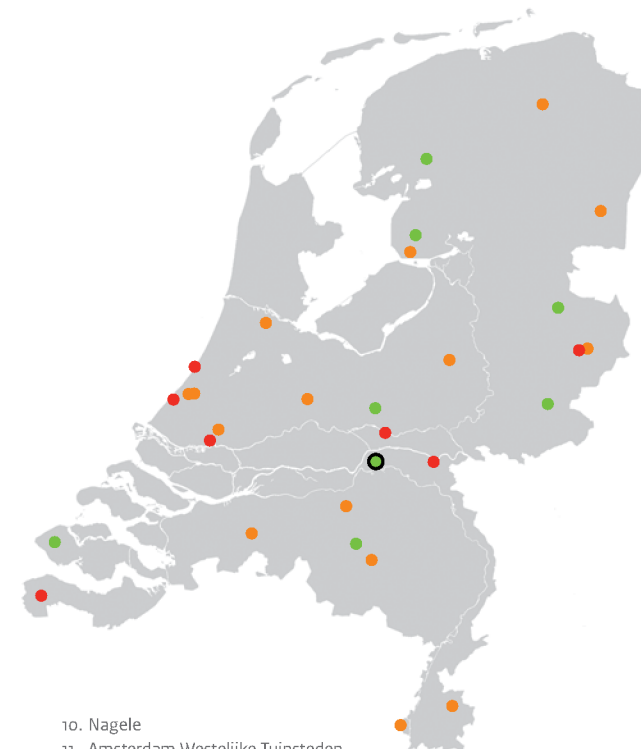
Wederopbouw is één van de vijf prioriteiten uit de rijksnota Visie erfgoed en ruimte. Kiezen voor karakter (VER). Deze nota beschrijft hoe het Rijk een rol ziet voor het cultureel erfgoed in de ruimtelijke ordening. Ook wordt geschetst op welke manier publieke en private partijen rondom cultureel erfgoed en ruimtelijke ordening zouden moeten samenwerken. Het Rijk wil stimuleren dat de bijzondere eigenschappen, de kwaliteiten van de wederopbouwgebieden, ook in de toekomst herkenbaar aanwezig blijven. Om dat te bereiken wil het Rijk (bestuurlijke) afspraken maken met de betrokken gemeenten.

Landelijke gebieden

Na de oorlog veranderden de landelijke gebieden sterk van karakter. Verschillende ontwikkelingen speelden daarbij een rol. Schade als gevolg van de oorlog en de Watersnoodramp van 1953 werd hersteld. Tegelijkertijd leidde grootschalige ruilverkaveling tot herinrichting van honderdduizenden hectares cultuurgrond. Ook ging Nederland door met inrichting van nieuw land en ontginning. Het gebied Maas en Waal-West is het eerste grootschalige ruilverkavelingsplan, waarbij de slecht renderende komgronden zijn omgezet in volwaardig agrarisch land en waarbij tientallen boerderijen zijn verplaatst naar oost-westlopende boerderijstraten.

30 wederopbouwgebieden

- Wederopbouwkeren
- Naoorlogse woonwijken
- Landelijke gebieden
- Maas en Waal-West

Wederopbouwkeren

01. Hengelo binnenstad
02. Katwijk aan Zee Boulevardzone
03. Den Haag Atlantikwallzone Kijkduin-Zorgvliet
04. Rhenen binnenstad
05. Rotterdam oostelijke binnenstad
06. Nijmegen binnenstad
07. Oostburg

Naoorlogse woonwijken

08. Groningen De Wijert-Noord
09. Emmen Emmermeer, Angelslo en Emmerhout

10. Nagele

11. Amsterdam Westelijke Tuinsteden
12. Hengelo Klein Driene I en II
13. Apeldoorn Kerschoten
14. Den Haag Mariahoeve
15. Leidschendam-Voorburg De Heuvel Prinsenhof
16. Utrecht De Halve Maan
17. Rotterdam Ommoord
18. Den Bosch Plan Zuid/De Pettelaar
19. Breda De Heuvel
20. Eindhoven 't Hool
21. Heerlen Vrieheide
22. Maastricht De Pottenberg

Landelijke gebieden

23. Skarsterlân Haskerveenpolder
24. Noordoostpolder
25. Vriezenveen
26. Berkelland Beltrum I
27. De Groep en omgeving
28. Maas en Waal-West
29. Veere Walcheren
30. Bostel en Best De Scheeken

Atlas van de wederopbouw in Nederland

De atlas biedt een overzicht van de 30 geselecteerde wederopbouwgebieden en vertelt het verhaal van de ruimtelijke ordening in Nederland aan de hand van een aantal essays.

ISBN 978-94-6208-092-8

Maas en Waal-West is één van de dertig door het Rijk geselecteerde naoorlogse gebieden met een bijzondere cultuurhistorische betekenis. De gebieden tonen samen het tijdperk van de wederopbouw.

Meer informatie over erfbeplanting:

In 2014 zijn erven in het wederopbouwgebied landschappelijk hersteld door Stichting Landschapsbeheer Gelderland. De erfbeplanting zoals deze tijdens de wederopbouwperiode rond verplaatste boerderijen werd aangelegd, vormde hierbij het uitgangspunt. Wilt u de beplanting op uw erf aanpassen met oog voor cultuurhistorie? Neem dan contact op met Kwekerij de Vlieren of Stichting Landschapsbeheer Gelderland.

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE)

De RCE ondersteunt gemeenten bij het opstellen en uitvoeren van plannen die het karakter van de wederopbouwgebieden voor de toekomst behouden. De RCE vindt het belangrijk dat specifieke kennis over de wederopbouwperiode ontwikkeld wordt en beschikbaar komt. Het kennisplatform wederopbouwgebieden vervult hierin een centrale rol.

Zie ook: www.cultureelerfgoed.nl/dossiers/wederopbouw

Maas en Waal-West

Slecht bereikbare landbouwgronden, allerlei bodemtypen, overstromingen en armoede domineerden tot eind jaren veertig van de vorige eeuw het Land van Maas en Waal. Dat in de Tweede Wereldoorlog grote delen onder water kwamen te staan en dijkdorpen door gevechten zwaar beschadigd raakten, vergrootte de problemen nog eens. In 1949 lag het eerste plan op tafel voor een grootscheepse ruilverkaveling en streekverbetering in Maas en Waal-West.

De ruilverkaveling van Maas en Waal-West was ambitieus van opzet. Dat had niet alleen te maken met de omvang – met 8.500 hectare de grootste tot dusver – maar ook omdat er meerdere doelen mee gediend waren. Naast een betere verkaveling, de aanleg van ontsluitingswegen en verbetering van de waterhuishouding, was het ook de bedoeling om een deel van de gronden een andere bestemming te geven. Dankzij ingrijpende aanpassingen kregen veel kleigebieden een nieuwe functie als volwaardig agrarisch land. Voorheen waren ze alleen geschikt als hooiland.

Boerderijstraten

Nieuwe agrarische bedrijven vestigden zich in het gebied. Bestaande boerderijen kregen deels een nieuwe locatie. In het middengebied van Maas en Waal-West kwamen speciale boerderijstraten te liggen met aan weerszijden tientallen boerderijen, vaak groter dan ze op hun oude plek waren. Een deel van de kleinere bedrijven werd gesaneerd. Daarvoor in de plaats kwamen boerderijen terug van minimaal 10 tot 12 hectare. Kenmerkend voor deze periode zijn de variatie in boerderijtypen en de rijke erfbeplanting.

Na de enorme ingreep is er een halfopen landschap ontstaan, dankzij beplanting van bestaande dijken en de aanleg van nieuwe wegen. De maatvoering en de vormen van de kavels zijn sterk gewijzigd. Karakteristieke bestaande elementen, zoals een aantal eendekooien en boscomplexen, zijn behouden. De bossen zijn onderdeel van de groenstructuur geworden. Die structuur wordt verder bepaald door markante boomsingels rond boerderijen en accentuering van de wegen door rijen bomen erlangs.

Gouden Ham

De afgelopen jaren is er opnieuw een ruilverkaveling geweest, waarbij het aantal agrarische percelen is teruggebracht. Tussen 1960 en 1980 is natuur- en recreatiegebied De Gouden Ham ontstaan.

- 1 Boerderij op de Kwadenaardstraat 4 in Wamel
- 2 De Papesteeg. Deze as is een van de langste boerderijstraten van ons land
- 3 Weteringstraat
- 4 De aanleg van een drainage. Met een zichtlat wordt de diepte van de gleuven gemeten

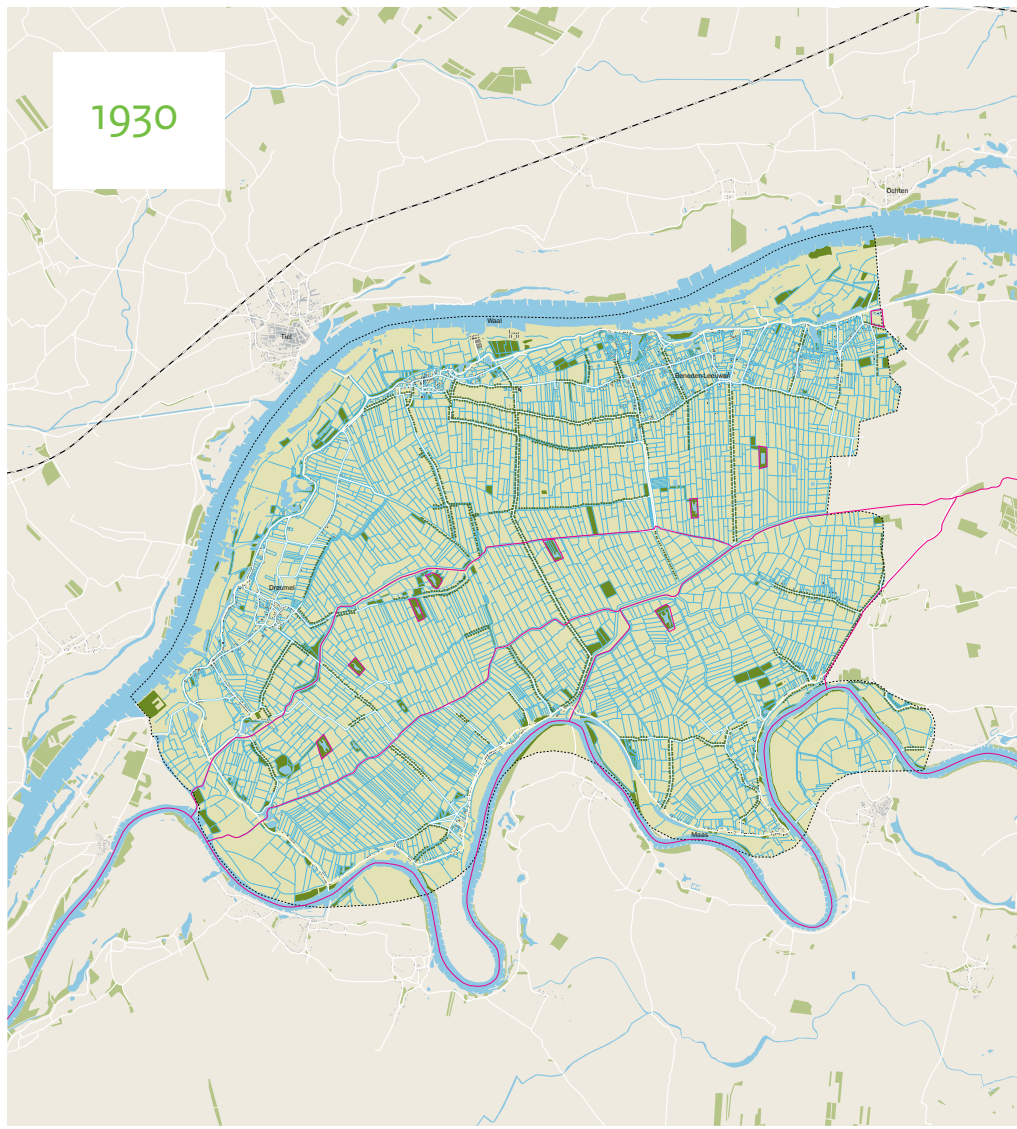
- 5 3 oktober 1953: Eerste steenlegging bij de boerderij aan Papesteeg nr. 1
- 6 Quarles van Ufford gemaal
- 7 Hoek Noord-Zuid Munsedijk

Colofon

Tekst Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed / **Ontwerp** en-publique.nl
Kaarten Must / **Foto cover** Archief Jan van Dinter

1930

2010

